

υγρασία

εργαστήριο

ποιότητα

αγροτικών προϊόντων και τροφίμων

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ / ΣΤΕΓ-ΤΤ-Δ / τμήμα ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
κατεύθυνση ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

υγρασία

αλλοίωση των τροφίμων

η προοδευτική μεταβολή
των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων

η ταχύτητα και το είδος της μεταβολής, εξαρτάται από

- τη σύσταση
- άλλους παράγοντες

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

αλλοίωση των τροφίμων

προχωρημένη αλλοίωση
προκαλεί αντιληπτές οργανοληπτικές μεταβολές
(χρώμα, υφή, οσμή, γεύση...)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

παράγοντες αλλοίωσης

μικροοργανισμοί
ένζυμα
έντομα και ακάρεα
τροφικά και άλλα ζώα
θερμοκρασία
υγρασία
αέρας (οξυγόνο)
φως
χρόνος

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

υγρασία (% περιεκτικότητα σε νερό)

από τους σημαντικότερους
παράγοντες αλλοίωσης των τροφίμων

υψηλή υγρασία
διευκολύνει τις χημικές και ενζυμικές αντιδράσεις και
την ανάπτυξη των μικροοργανισμών

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

υγρασία (% περιεκτικότητα σε νερό)

- υψηλό ποσοστό υγρασίας:
ευαλλοίωτα
(φρούτα, λαχανικά, γαλακτοκομικά κ.α.)
- χαμηλό ποσοστό υγρασίας:
μεγάλη διατήρηση
(σιτηρά, ξηροί καρποί κ.α.)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

υγρασία (% περιεκτικότητα σε νερό)

- αποτελεί παράγοντα ποιότητας και σταθερότητας σε αρκετά τρόφιμα:
  - αφυδατωμένα φρούτα και λαχανικά
  - συμπυκνωμένο γάλα
  - αφυδατωμένες πατάτες
  - μαρμελάδες και ζελέ
  - σιρόπια ζάχαρης

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

υγρασία (% περιεκτικότητα σε νερό)

- μειωμένη υγρασία:
  - διευκόλυνση μεταφοράς λόγω του μειωμένου βάρους - όγκου
  - αφυδατωμένα προϊόντα (πουρές πατάτας, σκόνη γάλακτος)
  - συμπυκνωμένα προϊόντα (γάλα, χυμοί)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

μορφές νερού στα τρόφιμα

- ελεύθερο
  - με τις ιδιότητες του νερού σε διάλυμα
  - παγιδευμένο σε πόρους και σε τριχοειδή αγγεία
- δεσμευμένο
  - συγκρατείται με διαφορετικούς βαθμούς συγκράτησης που εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες (φύση των μη υδατοδιαλυτών συστατικών, σύνθεση αλάτων, pH, θερμοκρασία)
  - προσροφημένο στην επιφάνεια μακρομοριακών ενώσεων

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

πίνακες σύνθεσης ελληνικών τροφίμων

<http://nutrition.med.uoc.gr/GreekTables/Main/main.htm>

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

είδη μεθόδων

- άμεσες
(π.χ. απόσταξη)
- έμμεσες
(π.χ. ξήρανση)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

1. φυσικές ή φυσικοχημικές
  - α. σταθμικές (ξήρανση και ζύγιση)
    - ξήρανση σε κοινό κλίβανο (θερμοκρασία $>100^{\circ}\text{C}$)
    - ξήρανση σε κλίβανο κενού (θερμοκρασία $<100^{\circ}\text{C}$)
    - ξήρανση σε φούρνο μικροκυμάτων
    - ξήρανση κάτω από λάμπα υπεριώθρου

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

1. φυσικές ή φυσικοχημικές
  - α. σταθμικές (ξήρανση και ζύγιση)
    - πλεονεκτήματα
    - ευκολία
    - απλότητα εξοπλισμού

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

1. φυσικές ή φυσικοχημικές
  - α. σταθμικές (ξήρανση και ζύγιση)
    - μειονεκτήματα
    - διάρκεια ανάλυσης
    - αδυναμία για το δεσμευμένο νερό
    - θερμική αποικοδόμηση ευπαθών τροφίμων (εκτός η ξήρανση υπό κενό)
    - προβλήματα με τις πτητικές ενώσεις (εκτός η ξήρανση υπό κενό)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

1. φυσικές ή φυσικοχημικές

β. με απόσταξη

το νερό συναποστάζει με υδρόφοβο διαλύτη με τον οποίο σχηματίζει αζεοτροπικό μείγμα και συλλέγεται σε ειδικά βαθμονομημένο υποδοχέα (επίθεμα απόσταξης Dean Stark)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

1. φυσικές ή φυσικοχημικές

β. με απόσταξη

χρησιμοποιούνται οργανικοί διαλύτες με πυκνότητα < νερού και σημείο ζέσεως > νερού (τολουόλιο, ξυλόλιο) ή σημείο ζέσεως < νερού (βενζόλιο)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

2. χημικές

μέθοδος Karl-Fischer

βασίζεται στο γεγονός πως το I_2 και το SO_2 (άνυδρο)
αντιδρούν μεταξύ τους ΜΟΝΟ παρουσία νερού (υγρασίας)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

2. χημικές

μέθοδος Karl-Fischer

- πλεονεκτήματα
υψηλή ακρίβεια για χαμηλές υγρασίες (<1%), απεριόριστο εύρος
1 ppm - 100%, επιλεκτική (παρουσία πτητικών ενώσεων), μικρή
χρονική διάρκεια ανάλυσης, εύκολη αυτοματοποίηση
- μειονεκτήματα
χρησιμοποιούνται χημικά, απαιτείται ειδικός εξοπλισμός

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

- 2. χημικές
μέθοδος Karl-Fischer

συσκευή →

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

κατηγορίες μεθόδων

- 3. άλλες
  - ηλεκτρικές (διηλεκτρική σταθερά, αγωγιμότητα)
  - υπέρυθρη φασματομετρία (NIR)
  - πυρηνικός μαγνητικός συντονισμός (NMR)
  - φασματομετρία μάζας (MS)

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός υγρασίας στα τρόφιμα

επιλογή μεθόδου

σχετίζεται με

- τον τύπο του νερού που υπάρχει στο υλικό (ελεύθερο, δεσμευμένο)
- την ποσότητά του (ίχνη - >90%)
- τη σύσταση του τροφίμου
- τον διαθέσιμο χρόνο για εξέταση
- τη ζητούμενη ακρίβεια κ.α.

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

βασίζεται

στην απομάκρυνση της υγρασίας (έμμεση μέθοδος)

- υπολογισμός της % απώλειας βάρους του τροφίμου με την ξήρανσή του
(με την παραδοχή πως όλη η απώλεια βάρους, οφείλεται στην απομάκρυνση της υγρασίας)
- η απομάκρυνση της υγρασίας είναι συνάρτηση χρόνου και θερμοκρασίας

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

παράγοντες που επιδρούν
στην απομάκρυνση της υγρασίας

- το είδος του προϊόντος
- το μέγεθος του δείγματος
- η επιφάνεια του δείγματος

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

σημαντικά προβλήματα

1. η απομάκρυνση πτητικών συστατικών

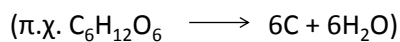
- οξικό , προπιονικό , βουτυρικό οξύ
- αλκοόλες
- εστέρες και αλδεύδες
(αρωματικά συστατικά του δείγματος)

σημαντικά προβλήματα

2. δείγματα που περιέχουν συστατικά που αποσυντίθενται με αποβολή νερού (σε υπέρβαση θερμοκρασίας ή χρόνου ξήρανσης)

- σακχαρούχα τρόφιμα
- λαχανικά
- φρούτα

τύποι κλιβάνων ξήρανσης

- απλοί
αργή ανάκτηση θερμοκρασίας και ανακύκλωση του θερμού αέρα, μέχρι και 10°C διαφορά θερμοκρασίας στο εσωτερικό
- με ρεύμα αέρα
ταχύτερη ανάκτηση θερμοκρασίας και ανακύκλωση του θερμού αέρα, ομοιόμορφη θερμοκρασία, $\leq 1^\circ\text{C}$ διαφορά θερμοκρασίας
- υπό κενό
συνδυάζουν χαμηλές θερμοκρασίες με μέγιστο ρυθμό απομάκρυνσης της υγρασίας από τα δείγματα

χρησιμοποιούμενες κάψες

- γυάλινες ή πορσελάνης
- με καπάκι ή χωρίς

χρήση με τη βοήθεια λαβίδας (πυράγγρα) και όχι με τα χέρια

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

προσδιορισμός υγρασίας σε αλεύρι

σκεύη και εξοπλισμός

- κάψες πορσελάνης
- ζυγός
- κλίβανος ξήρανσης
- ξηραντήρας
- λαβίδα (πυράγρα)

μέθοδος

- ζύγιση ~5g αλεύρου (με ακρίβεια 3 δεκαδικών)
σε προξηραμένη και προζυγισμένη κάψα πορσελάνης
- ξήρανση σε κλίβανο στους 105°C **μέχρι σταθερού βάρους**
- ζύγιση, μετά την τοποθέτηση σε ξηραντήρα
(για την απόκτηση θερμοκρασίας περιβάλλοντος)

μέχρι σταθερού βάρους...

ξηρανση μέχρι που, τελικά, 2 διαδοχικές ζυγίσεις
(μετά από συγκεκριμένες περιόδους ξήρανσης π.χ. 30min)

να μην έχουν διαφορά μεταξύ τους

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

κάψα
κενή

κάψα + δείγμα
ΠΡΙΝ την ξήρανση

κάψα + δείγμα
ΜΕΤΑ την ξήρανση

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

ποιο από τα 3 βάρη, είναι μεγαλύτερο;

☐	Βάρος κάψας	
☒	Βάρος κάψας + δείγμα (ΠΡΙΝ)	
☐	Βάρος κάψας + δείγμα (ΜΕΤΑ)	

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

ποιο από τα 3 βάρη, είναι μικρότερο;

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

υπολογισμοί

βάρος δείγματος:

$$[\text{βάρος κάψας} + \text{δείγμα (ΠΡΙΝ)}] - [\text{βάρος κάψας}]$$

βάρος “υγρασίας”:

$$[\text{βάρος κάψας} + \text{δείγμα (ΠΡΙΝ)}] - [\text{βάρος κάψας} + \text{δείγμα (ΜΕΤΑ)}]$$

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

υπολογισμοί

σε Δg δείγματος περιέχονται $Υg$ υγρασίας
σε 100g ;g

$$;g = \frac{Υg \times 100}{\Delta g}$$

$$\text{υγρασία \%} = \frac{\text{βάρος "υγρασίας"} \times 100}{\text{βάρος δείγματος}}$$

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

παράδειγμα

α. βάρος κ 25g
β. βάρος κ+δ (ΠΡΙΝ) 28g
γ. βάρος κ+δ (ΜΕΤΑ) 27g

; % υγρασία

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

παράδειγμα

βάρος δείγματος:

$$[\text{βάρος κ+δ (ΠΡΙΝ)}] - [\text{βάρος κ}] = 28 - 25 = 3\text{g}$$

βάρος “υγρασίας”:

$$[\text{βάρος κ+δ (ΠΡΙΝ)}] - [\text{βάρος κ+δ (ΜΕΤΑ)}] = 28 - 27 = 1\text{g}$$

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ

υγρασία

προσδιορισμός με ξήρανση

παράδειγμα

σε 3g δείγματος περιέχεται 1g υγρασίας
σε 100g x;

$$x = \frac{1 * 100}{3} = 33,33 \%$$

εργαστήριο | ποιότητα ΑΠ-Τ